

כיצד הגיעה מגילת קהלת אל כתבי הקודש? - ב
פרופ' אביגדור שנאן, האוניברסיטה העברית ובית אבי חי בירושלים
avigdor.shinan@mail.huji.ac.il

קהלת פרק א: (א) דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים: (ב) הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל: (ג) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש: (ד) דור הלך ודור בא והארץ לעולם עמדת: (ה) וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם: (ו) הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סבב הולך הרוח ועל סביבתיו שב הרוח: (ז) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא אל מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת: (ח) כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר לא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע: (ט) מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש: (י) יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא כבר היה לעלמים אשר היה מלפנינו: (יא) אין זכרון לראשנים וגם לאחרנים שיהיו לא יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחריהם.

[א] קהלת רבה, פרשה א:

<1> 'כל הדברים יגעים' - דברי הבטלה מיגעין את האדם... שור משפט בטור מסכן, תרדין בחרדל.

<2> דבר אחר: 'כל הדברים יגעים' - דברי אומנות מיגעין. ר"א בש"ר חנינא בריה דר' אבהו הוה אמר: הדין עובדא הוה באיתתא שהולכה את בנה אצל הנחתום בקיסרין, אמרה ליה אליף ית בני אומנות, אמר לה ישב אצלי חמש שנים ואני מלמדו חמש מאות מינין בחטה, ישב אצלו ה' שנים ולמדו חמש מאות מינין בחטה, ואמר לה ישב אצלי ה' שנים אחרות ואני מלמדו אלף מינין בחטה... ועוד ר"א בש"ר יוסי אמר עובדא הוה בהדא איתתא בקיסרין שהולכה את בנה אצל חד פרכוניס אמרה ליה למד את בני אומנות, אמר לה ישב אצלי ארבע שנים ואני מלמדו מאה מינין בביצה, וישב אצלו ארבע שנים ולמדו מאה מינין בביצה אמר לה ישב עמי ד' שנים אחרות ואני מלמדו מאה מינין אחרים בביצה. שמע רבי ואמר: לא ראינו טובה מימינו.

<3> דבר אחר: 'כל הדברים יגעים' - דברי מינות מיגעין את האדם.

** מעשה בר' אליעזר שנתפס לשום מינות. נטלו אותו הגמון והעלו על הבימה לדון אותו,
- אמר לו: ר' אדם גדול כמותך יעסוק בדברים בטלים הללו?
- אמר לו: נאמן עלי הדיין.
והוא סבר שבשבילו אמר והוא לא אמר אלא לשום שמים.
- אמר לו: מאחר שהאמנתני עליך אף אני הייתי סבור ואומר, אפשר ששיבות הללו טועות הן בדברים בטלים הללו? דימוס, פטור אתה.
אחר שנפטר ר' אליעזר מן הבימה היה מצטער על שנתפס על דברי מינות. נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו ולא קבל.
נכנס רבי עקיבא אצלו אמר לו: רבי, שמא אחד מן המינין אמר לפניך דבר וערב לפניך?
אמר לו: הן, השמים, הזכרתיני.
פעם אחת הייתי עולה באיסטרטא של צפורי ובא אלי אדם אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו ואמר לי דבר אחד משום ישו בן פנתירא והנאני הדבר. ואותו הדבר היה:

- כתוב בתורתכם (דברים כג) 'לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלוהיך', מה הן?

- אמרתי לו: אסורין.

- אמר לי: לקרבן אסורים לאבדן מותר?

- אמרתי לו: ואם כן מה יעשה בהם?

- אמר לי: יעשה בהן בתי מרחצאות ובתי כסאות

- אמרתי לו: יפה אמרת, ונתעלמה ממני הלכה לשעה.

כיון שראה שהודתי לדבריו

- אמר לי כך אמר פלוני מצואה בו ולצואה יצאו שנאמר (מיכה א) 'כי מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו יעשו כורסון לרבים'

והנאני, ועל אותו הדבר נתפשתי לשם מינות, ולא עוד אלא שעברתי על מה שכתוב בתורה (משלי ה) 'הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה', 'הרחק מעליה דרכך' זו המינות, 'ואל תקרב אל פתח ביתה' זו זנות, למה 'כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה'.

** ר' אלעזר בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל נשכו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו בשום ישו בן פנתירא ולא הניחו ר' ישמעאל

- אמר אין אתה רשאי בן דמא

- אמר לו הנח לי ואני אביא לך ראייה מן התורה שהוא מותר

ולא הספיק להביא לו ראייה עד שמת ושמו ר' ישמעאל ואמר אשריך בן דמא שיצתה נשמתך בטהרה ולא פרצת גדרן של חכמים, שכל מי שפורץ גדרן של חכמים סוף שהפורעניות באות עליו שנאמר (קהלת י) 'ופורץ גדר ישכנו נחש'. ולא נשוך היה? אלא שלא ישכנו נחש לעתיד לבא. ומה הוה ליה ביה (ויקרא יח) 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' ולא שימות בהם.

** חנינא בן אחי ר' יהושע אזל להדיה כפר נחום ועבדון ליה מינאי מלה ועלון יתיה רכיב חמרא בשבתא, אזל לגביה יהושע חביביה ויהב עלוי משח ואיתסי. אמר לו: כיון דאיתער בך חמרא דההוא רשיעא - לית את יכיל שרי בארעא דישראל, נחת ליה מן תמן לבבל ודמך תמן בשלמיה.

** ר' יונתן ערק חד מן תלמידוי לגביהון, אזל ואשכחיה עבד בן אפטוניות... אמרין ליה: רבי איתא גמול חסדא להדא כלתא, הלך ומצאן עסוקים בריבה אחת, אמר לון כן ארחיהון דיהודאי עבדין? אמרין ליה ולא כן כתיב בתורה (משלי א) 'גורלך תפיל בתוכנו כיס אחד יהיה לכולנו', והוה פרח ואינון פרחין בתריה עד דמטא לתרע וטרד באפיהון. אמרין ר' יונתן אזיל גלוג לאמך דלא הפכת ולא איסתכלת בן דאילו הפכת ואיסתכלת בן יותר מן מה דהוינן פרחין בתרך הוית פריח בתרן.

** ר' יהודה בן נקוסה היו המינין מתעסקין עמו היו שואלים אותו ומשיב שואלין אותו ומשיב. אמר לון על מגן אתון מגיבין, אתון נעביד בינינן דכל בר נש דנצח חבריה יהא פצע מוחיה דחבריה בקורנס. והוא נצח לון ופצע מוחיהון עד דאיתמלאון פיצעין פיצעין. וכיון דאתא אמרין ליה תלמידוי: רבי סייעוך מן השמים ונצחת. אמר לון: ועל מגן? לכו והתפללו על אותו האיש ועל אותה החמת שהיתה מלאה אבנים טובות ומרגליות אבל עכשיו מלאה פחמין.

<4> דבר אחר: 'כל הדברים יגעים' - אפילו דברי תורה מיגעין את האדם. בתחלה אדם נכנס ללמוד תורה והן מטהרין לו את הטמא ומטמאין את הטהור והוא אינו יודע שכל מה שהן מתישין בהן כחו סוף שהוא מוציא קלות וחמורות וגזרות שוות וטומאה וטהרה ואיסור והיתר.

[ב] קהלת רבה, פרשה א: 'מה שהיה הוא שיהיה'... רבי ברכיה אמר בשם רבי יצחק: כגואל ראשון כך גואל אחרון, מה גואל ראשון נאמר (שמות ד) 'ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור', כך גואל אחרון, שנאמר (זכריה ט) 'עני ורוכב על החמור'

[ג] קהלת רבה, פרשה א: 'יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא', כתיב (דברים ט) 'ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתובים באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים', אמר ר' יהושע בן לוי עליהם - ועליהם, כל - ככל, דברים - הדברים... ללמדך שמקרא ומשנה הלכות תוספתות והגדות ומה שתלמיד ותיק עתיד להורות כבר היה וניתן הלכה למשה מסיני. מניין? ממה שכתוב 'יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא' והרי חבירו מוכיח עליו 'כבר היה לעולם.

בהרצאה הבאה:

קהלת פרק ג:

- (א) לְכָל זְמַן וְעַת לְכָל חֶפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם:
(ב) עַת לְלֵדָת וְעַת לְמוֹת
(ג) עַת לְהַרְוֵג וְעַת לְרַפּוֹא
(ד) עַת לְבִכּוֹת וְעַת לְשַׁחֵק
(ה) עַת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים וְעַת כְּנוֹס אֲבָנִים
(ו) עַת לְבַקֵּשׁ וְעַת לְאַבֵּד
(ז) עַת לְקַרֹּעַ וְעַת לְתַפּוֹר
(ח) עַת לְאַהֵב וְעַת לְשֹׂא
עַת לְטַעַת וְעַת לְעַקּוֹר נְטוּעַ:
עַת לְפָרוֹץ וְעַת לְבָנוֹת:
עַת סִפּוֹד וְעַת רְקוֹד:
עַת אֲבָנִים עַת לְחַבּוֹק וְעַת לְרַחֵק מִחֶבֶק:
עַת לְשִׁמּוֹר וְעַת לְהַשְׁלִיךְ:
עַת לְחַשׂוֹת וְעַת לְדַבֵּר:
עַת מְלַחְמָה וְעַת שְׁלוֹם: